

**A mozdulat-
lanság gesztusai** Muszka Sándor: *Magányos
nőknek, bukott fiúknak*,
Orpheusz Kiadó, 2014.

„Az emberi lényeg európai leszűkülése” ellen lázadó erdélyi magyar *transzközép* irodalom kiáltványa óta eltelt majd’ negyed század. Egy nemzedéki irányzat („világkép és életérzés” – Sántha Attila) ennyi idő múltán többnyire vesztit kezdeti lendületéből. Pionírjai lehiggadnak, polgárosulnak. A modernizmussal összeforrt posztmodern tartalmas semmije visszaszivárogo a ki-kihagyó lelkesültség résein. Az érzelmi külszíni fejtést felváltja az ökonomikusabb mélyművelés...

Boronghatunk kedvünkre: hová tűnt az a világ, amely még őrzött tagadásra méltó emlékeket? Amelyben az irodalomról mint *axis mundi*-ről lehetett ábrándozni...

Muszka Sándor a Serény Múmia/Előretolt Helyőrség harmadik hullámával érkezett, de hamarosan egy nyers ifjúságát túlélt negyvenes lesz. Legutóbbi kötetében (*Magányos nőknek, bukott fiúknak*) sincs már „határtalan önbizalom”, és nem hatja át a lét fenéges egyszerűségének derűje. Mégis (a könyv hátsó borítóján külön is kiemelve) egy onomasztikus játékkal fenntartja a *transzközép* individuum létjogát: „A népet amelyről családnevemet kaptam / Zseniális írói és elmebeteg gyilkosai tették ismertté / Országukban nem jártam nyelvüket nem értem / Mégis valahányszor haldokló embert látok / Mindig dalolni támad kedvem” (*Nevem*). A dal(olási kedv) ugyanolyan távol van a zsenialitástól, mint a haldokló látványának elviselése a motiválatlan gyilkosságtól, vagyis Muszka középen (*transzközépen?*) áll, esetleg lebeg, a végletek között. De nem ez a két, már-már érintkező szélsőértéktől való távolság helyezi őt a centrumba, hanem a „toposz”, a távozó és a felszabaduló lélek találkozásának megragadhatatlan „helye”. Íme, a *transznulla*, „túl az élet és a halál kérdésein”.

Ehhez képest a kötet meglepően egyszerű szerkezetet mutat: a *Hazamegyek* című ciklus a csak a (fájó) emlékekben otthonos lírai helyzetdalok füzére, a *Levél a párthoz* pedig a szemlélődő (rezignált) közéletiség köreit futja. Vidor keserűségét (amely szinte mindegyik versének jellegzetes utóíze) az elhibbant világ, a székelység prófétai korholásra megért végállapota, saját így-úgy elfuserált élete és a nyelv (költé-

szet) műzsaiatlansága okozza. A világ romlásáról illúziótlan megadással beszél, koravénon, mintha a Paulinától búcsúzót Senecát hallanánk. A politikáról viszont egy egészséges indulat energiatöbbletével, ironikusan versel (a „bölcshöz vezető” hűlye, a hívei barmok, a többség gyáva, ő pedig fekszik az ágyon), de végül és rendszerint egy kocsmai búsongásban (darvadozásban) engesztelődik ki.

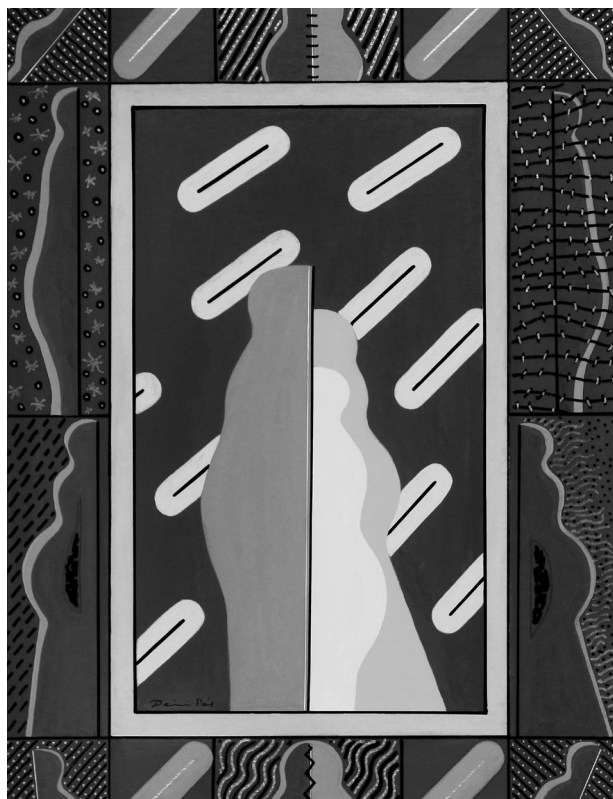
A székelység kritikája a hagyományos néplélektani közhelyekből indul ki: ha annyira büszke és szabad nép, akkor miért vált általánossá a besúgás; igen dolgoznak tartják, miközben éhbéért dolgozik, és elkötyavetyéli erdejét, mezejét; csavaros eszű hírében áll, noha folyamatosan becsapják a pártok. És legfőképpen: Székelyföld kifelé skanzenkultúra, befelé rideg és igénytelen, nem tartja el tehetséges embezeit. Muszka „érted haragszom”-ját – az ironia mellett – önkritikus kitárulkozása ellensúlyozza. Most lássuk ezt!

Verseiből egy fura, kelepccének is beillő léthelyzet hámazható ki; miután Muszkának a henye, tengő-lengő életmódján változtatni akaró erőfeszítése (valamiért) átok ül, így – mint az ingoványra tévedt ember – az evickélése mind lejjebb és lejjebb süpped a lábba. Nem csoda, ha irtózik a legkisebb mozdulattól is, értsd a cselekvéstől, de „tehetetlenség” nem a tette való (hamleti) alkalmatlanságból fakad. És ezt még csak tetézi a presztízst veszített költészethez való „irracionális” ragaszkodása, amelyre a bohém költőszerepnek a polgári egzisztenciát nem elváró-előíró szabadságfoka csábítja.

Számára csupán egyetlenegy tevékenység veszélytelen: a csavargás. Az állandó úton-lét, a célok elmosása vagy cserélgetése. Ugyanakkor verseibe beleíródik a kripto-taoista horizont (út) fölé boltosodó magasság (a pörölhető fensőbb szellem, a rend) és a kettőt elválasztó (összekötő) álomvilág (a költétáncos és a költészet létszférája).

A környezetét ostromozó Muszka egyrészt az ironiával, másrészt az önlefozó vallomásokkal ellensúlyozza kritikáját. De ugyanilyen enyhítő „technikaként” működik a versek nyelvi megoldatlansága. Mintha elengedné a nyelvet: szlemmeresen pongyola vagy szakadozott légvételi. Ez utóbbit nemcsak a központozás elhagyása, a hiányos és tagolatlan mondatok, a megbontott szórend okozza, hanem ezt

Ikon II. (2012, vásznazott lemez, 70 × 50cm, akril, lakkfilc)

a benyomást erősíti trópusainak patchwork-szerű elrendezése is. Plasztikusabb verseiben is megfigyelhető, hogy a retorikai elemeket – úgymond – felcsavarozza egy hangulati vázra. Az ikes paradigma bizonytalan használata, az ortografikusan sem makulátlan szöveg, a köznyelvi metaforák (hiú remény, keserű füst, táncol a szél, sűrű köd, déli verőfény, öreg este, lágy szellő stb.) tudatos rongálásra utalnak. A lazaságot, közvetlenséget hordozó pontatlanság előbbre való a műgondnál. Versszótárát olyan helyi érdekű kifejezések színesítik, mint golan (csavargó), dumnyező (Isten), sőt, egy román félmondatot is (cujka și niște femei – pálinka és pár nő) beleszó a legnagyobb golannal, a transzközép ikonnal, Faludy Györggyel való kocsmázásának látomásába.

Muszka Sándornak az ezredforduló megrogyott értékrendjét, az erdélyi politikai viszonyokat, a székelységet bíráló sorait enyhíti, illetve ellenpontozza a drámaiságot iróniára, a lírai én autoritását öncsőbejelentésre, a szó hatalmát nyelvrongálásra cserélő költői gyakorlata. Még attól sem riad vissza, hogy láttatni (olvasni) engedni, amint épp beleun egyik versébe, de hagyja továbbkattogni az ihlet lassuló körein.

Talán most már szólnom kellene Muszka jelentőségéről is, amely – a fenti ismérvek mellett – kétségkívül megállapítható. Az anyaországi irodalmi élet

megszenvedi az olvasói érdeklődés, különösen a líra iránti igény sorvadását. A fiatalabb korosztály versétségét anno a Bereményi–Cseh Tamás-féle férfi szonon, majd a Slam Poetry (mottója lehetne: „azoknak írok, akik nem tudnak olvasni”) próbálta felkelteni. Sikerét tekintve mégis a Varró–Lackfi vonal tűnik maradandónak. Ők egy begyökerezettnek mondható, szerény műveltségi minimumot parodizálnak poentírozott vagy álnaiv verseikkel, meg- és etalálva ezzel a városlakó, internetező, a zöm öntudatával és tehetlenségével sújtott középosztály ízlését. A mélyebb műveltség maradványából fura installációkat, mulatságos kupacokat, házikókat fabrikálnak. Legfőbb erősségük az elmésen tárgyalt „kis-boldogságok” és az ismerős (így már majdnem szerethető) korlátoltságok megéneklése. Mesterségbeli tudásuk vitathatatlan, nem csoda, hogy a kortárs irodalom NBA-jében gyűrődők irigykedve figyelik az ő Harlem Globetrottersüket.

Muszka hisz „az” irodalomban, és (mégis?) vágyik a népszerűségre. Többet kockáztat, mint a neo-ovidiusi verselők, vagy még többet, lévén valóban „Tomiban-született”. Ezért fájdalmasabb tőle a rossz kulturális lelkiismeret ostorozása. Nem igyekszik kitanulni a Kovács András Ferenc-féle ultra-klasszicitást, és nem követi Orbán János Dénest próteuszi kalandjaiban, így egy helyben vesztegel (várakozik), félvén elhagyni a világ kimozdításához (talán majd egyszer) nélkülözhetetlen biztos pontot. Viszont folyton úton van, s ez a paradoxon teszi líráját érdekessé.

Szokás Muszkát „villonozni” (innen egy rövid kanyarral ismét Faludyhoz jutnánk...), bár számomra kézenfekvőbb az irodalmi tudat peremén veszteglő Balassi-hagyománnyal való összekapcsolása. Meg talán jobban is értjük a mi végvári vitézünket a XV. századi francia argónál... A bujdosó, bűnvallásra mindig kész, a nőket így-úgy „megüldöző”, nagytermesztű dalszövegíró a valódi rokon, aki soha nem kapta meg Losonczy Annát, a várkapitányságot, a véglesi örökséget, s utóbb belelovagolt a kis magyar reneszánsz naplementébe.

Sántha Attila még a múlt évezredben írta, hogy lám, „az egyén már többé nem a pusztuláson hüppögve síró magyar tarka, sem az értékrelativizmus pocsolójában kiábrándultan, de vidáman elégedő jellegtelen valaki” – s ez lett belőle. Hogy mi, arra a Muszka Sándor újabb verseiről fentebb közölt gondolatmenetem volna az egyik válaszlehetőség.

Kovács Imre Attila